

У рашэнні пытанняў творчага развіцця дзіцяці ў музычнай дзейнасці могуць дапамагчы такія формы заняткаў, як падарожжы (творчыя, краязнаучыя), аукцыёны ідэй, прэс-канферэнцыі, мазгавыя штурмы, сяброўскія шаржы, спектаклі, пантамімы, дыскусіі, спрэчкі, гульнявыя імітацыі на розныя музычныя і краязнаучыя тэмы, ролевыя прайграванні вершаў, казак, песьняў, драматызацыі, эксперыменты і вопыты.

Вучыць творчасці, развіваць краязнаучыя веды, здольнасць да надсітуацыйнай пераўтваральнай дзейнасці шляхам рашэння музычна-эстэтычных задач – неабходная умова апасродкавання духоўнага рэзанансу асобы і грамадства ў цэлым, сэнзгтыўным перыядам чаго з’яўляецца дзяцінства.

Літаратура

1. Венгер Л. А. Программа «Развитие». М., 1992.
2. Матюшкин Л. М. Концепция творческой одаренности // Вопросы психологии. 1989. № 6. С. 29–33.
3. Курбатова Л. М. «Умка». Программа развития мышления и творческих способностей детей дошкольного возраста с использованием элементов теории изобретательских задач ТРИЗ. Обнинск, 1998.

А. С. Васілеўская (БДПУ)

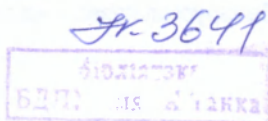
Выхаваўчы аспект моўнай адукацыі

Выхаванне чалавека, адданага сваёй радзіме, – было і застаецца галоўнай задачай школы. Мы прыкладаем намаганні ў пошуках новых эфектыўных сродкаў выхавання, шукаем прыёмы і спосабы і нярэдка забываем пра тое, што маем у руках унікальны інструмент – мову. Настаўнік павінен валодаць словам для таго, каб данесці сваю думку да выхаванцаў. Але мова мае невычэрпны выхаваўчы патэнцыял.

Асноўная функцыя мовы – камунікатыўная: мова прызначаная ў першую чаргу забяспечыць зносіны паміж людзьмі. Аднак сярод тых функцый, што выконвае мова ў грамадстве, не самае малое месца займае так званая кумулятыўная: мова назапашвае і захоўвае веды пра гісторыю, культуру краіны. І часам тое, што было некалі згублена, страчана, жыве і функцыянуе ў мове, толькі трэба умець гэта убачыць самому і навучыць бачыць сваіх вучняў.

Напрыклад, можна доўга казаць пра сувязі чалавека з прыродай, пра неабходнасць яе захавання і шанавання, а ў мове гэта ўсё занатавана ў самім слове *прырода*: задумаем, што аднакарэннымі з’яўляюцца словы *род, народ, раджаць*. Такім чынам, прырода – гэта тое, што пры людзях, пры народзе, і чалавек не гаспадар, а частка наваколля.

Моўныя факты, асабліва калі іх параўнаць з іншымі мовамі, дапамагаюць зразумець сваю самасць, непаўторнасць у адносінах да іншых нацый, а менавіта гэта з’яўляецца фундаментам выхавання грамадзяніна, патрыёта сваёй краіны.

У мове занатаваныя нормы паводзін, спецыфіка культурнага развіцця той ці іншай нацыі. Так, амаль усе народы не паважаюць людзей, не здольных выканаць абяцанне, толькі італьянец скажа *dal dire al fare c'è di mezzo il mare* (паміж словам і справай – мора), беларус – *абяцанка-цацанка, а дурню радасць*, англічанін – *between promising and performing a man may marry his daughter* (паміж абяцаннем і выкананнем чалавек можа дачку замуж аддаць). У славянскай традыцыі сябрам лічыцца той, хто дапаможа у горы, а грузіны правяраюць сяброўства ўменнем раздзяліць радасць.

Беларус заусёды з павагай ставіцца да слова, верыць у яго магічнасць. Той, хто шмат гаворыць, выклікае толькі адмоўныя якасці, і у народзе пра яго скажуць: *пустая малатарня, язык каля вушэй матляецца, жаба на языку спячэцца, сем сабак не абрэша* і інш. «Адмоўнае стаўленне да балбатлівасці, пляткарства магчыма звязана з тым, што маўкпівы, негаваркі беларус больш важным лічыць слухаць, а не гаварыць. Пацверджаннем можа быць параўнанне дзвюх фразеалагічных адзінак у рускай і беларускай мовах, дзе стрыжнёвымі словамі выступаюць дзве розныя лексемы: уста (рус.) і вушы (бел.): *из уст в уста, з вуха на вуха*» [1, с. 26].

Розныя нормы маральных паводзін адлюстраваны у прыказках, прымаўках і асобных лексемах. Слова кожным сваім аспектам кажа пра самабытнасць нацыі. Так, у лексічным складзе мовы вылучаюць так званую безэквівалентную лексіку – у асноўным, абазначэнні спецыфічных з'яў мясцовай культуры (назвы прадметаў і паняццяў, характэрных для духоўнай культуры і матэрыяльнага побыту народа, абумоўленых асаблівасцямі прыроднага і геапалітычнага становішча краіны). У кожнай мове безэквівалентныя словы складаюць 6-7% ад агульнаўжывальнай лексікі. Сярод беларускай безэквівалентнай лексікі – *васпан, ягамосць, пячыста, верашчака, ваўкалак, заворыны, рэзгіны, дзядзькаванне* і інш.

Словы розных моў адрозніваюцца матывацыяй назвы або унутранай формай. А. А. Патабня ва унутранай форме слова бачыў вобраз, таму для яго «усякае слова з жывым уяўленнем... ёсць эмбрыянальная форма паэзіі». На думку А. А. Патабні, слова ствараецца мастацкай творчасцю чалавека, так, як прымаўкі, прыказкі, лесні. Таму унутраную форму слова ён супастаўляў з такімі з'явамі як кампазіцыя ці сюжэт мастацкага твора. Гэта выразна прасочваецца на супастаўленні адной і той жа назвы у розных мовах. Напрыклад, першыя кветкі, што з'яўляюцца вясной, называюцца *пралеска* (бел.), *подснежник* (рус.), *snowgrows* (англ.), *bucaneve* (іт.). Калі матывацыя першых двух слоў зразумелая, то англійскую і італьянскую назву трэба растлумачыць: *snowgrows* – снежная кропля, *bucaneve* – снежная ямка.

Нярэдка пошук унутранай формы слова дапамагае зразумець значэнне, якое мае рэч, абазначаная словам, для народа. Так, словы *ручнік, полотенце, l'asciugamano* абазначаюць адзін і той жа прадмет. Аднак падставы назвы у кожнай мове розныя: у рускай мове слова *полотенце* утварана ад лексемы *палатно*, італьянскае *l'asciugamano* – ад дзеяслова *asciugare* 'сушыць', беларуская назва – ад слова *рука*. Аднак неабходна прыгадаць, што

ручнікі на Беларусі мелі дваякае прызначэнне – дэкаратыўна-абрадавае і ппенічна-бытавое. У першым выпадку яны называліся ручнікамі, у друпм – уціральнік [2]. З цягам часу другая назва знікла, а у якасці адзінай замацавалася сакральная, абрадавая.

Не менш цікавымі і карыснымі могуць быць параунанні граматычных катэгорый слоу. Так, амаль ва усіх еурапейскіх мовах словы, якія абазначаюць дрэва і яго плод маюць розны род – адпаведна мужчынскі і жаночы (напрыклад, у італьянскай мове *mela* (ж.р.) 'плод', *melo* (м.р.) 'дрэва'; *ciliegio* (м.р.) 'дрэва вішні', *ciliegia* (ж.р.) 'плод вішні'). У беларускай мове дрэва і яго плод абазначаюцца адным словам (*груша*, *вішня*, *сліва*), за невялікім выключэннем – *яблыня* і *яблык*. На погляд вучоных, гэта не выпадкова. «Для насельніцтва Еуropy яблыня і яе плады не толькі мелі важнае гаспадарчае значэнне, але таксама выконвалі значную культывую ролю (культывымі сімваламі былі як дрэва, так і плады)» [3, с. 49].

Як правіла, у краязнаучай рабоце абавязковым з'яўляецца аналіз тапонімау і антрапонімау лэунага рэпёну. Хацелася б, каб пад час гэтай працы выкарыстоуваўся багаты лексічны і фразеалапчны матэрыял, аналізаваліся дыялектныя назвы тых ці іншых прадметау. Гэта дасць магчымасць паглядзець на дауно знаёмыя рэчы у іншым ракурсе, яшчэ раз адчуць сябе прадстаўніком самабытнага народа.

Літаратура

1. Бойка І. Нацыянальна-культурная спецыфіка фразеалапзмау са значэннем «адмоуныя якасці маулення» // Современная филология: Сегодня и завтра: Матер. научн. конф. молод. ученых. Мн., 1999.
2. Фадзеева В. Беларускі ручнік. Мн., 1994.
3. Кошчанка У. Яблык – яблыня // Роднае слова. 2001. № 10. С. 49-50.

В. А. Вярэніч (Ленінская дзіцячы сад – сярэдняя школа)

Праз любоу да гісторыі і культурнай спадчыны раёна да фарміравання патрыёта Айчыны, роднай Бацькаўшчыны

Любоу да Радзімы мае перадумовай веданне мінулага народа свайго – яго перамог і паражэння, здабыткау і страт, яго герояу, мысліцеляу, вялікіх майстроу, помнікау духоунай і матэрыяльнай культуры. Сусветная практыка сведчыць, што дзяржава можа стаць квітнеючай толькі тады, калі у ёй жывуць людзі, здольныя яе абараняць, ствараць матэрыяльныя і духоуныя каштоўнасці.

Гістарычнае краязнаўства – адна з важнейшых крыніц выхавання у вучняў патрыятызму, высокай маральнасці і грамадзянскасці. У Ленінскай дзіцячы сад – сярэдняй школе фарміраванне патрыёта Айчыны, любові да Бацькаўшчыны мы ажыццяўляем праз змест гісторыка-этнаграфічнага музея, экспанаты для якога збіраюцца і збіраюцца вучнямі, настаўнікамі, бацькамі і жыхарамі вёскі. Музей стау важнейшым цэнтрам выхавання падраста-